

Ürün Raporu

Kümes Hayvancılığı

2014

**T.C.
GIDA, TARIM VE HAYVANCILIK BAKANLIĞI
TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ**

TARIMSAL EKONOMİ VE POLİTİKA GELİŞTİRME ENSTİTÜSÜ
TEPGE

Ürün Raporu
KÜMES HAYVANCILIĞI
2014

Zehra ÇİÇEKGİL
Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü
zcicekgil@gmail.com

TEPGE YAYIN NO:
ISBN: 978-605-4672-97-4

© TEPGE
Her Hakkı Saklıdır.

TEPGE'nin izni olmaksızın basılamaz, basılı veya elektronik materyal olarak çoğaltılamaz ve/veya dağıtılamaz.

Kaynak gösterilmek şartı ile alıntı yapılabilir.

Yayın içerisindeki her türlü yorum ve değerlendirmeler yazara aittir ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın ya da TEPGE'nin görüşlerini yansıtmaz.

Yayın içerisindeki istatistik veriler hazırlandığı dönemde ilgili kaynaklardan elde edilen yayınlanmış son veriler olup sonraki dönemlerde, yapılan güncellemelerden dolayı farklılıklar olabilir.

İÇİNDEKİLER

1-GİRİŞ.....	1
2-DÜNYADA DURUM.....	1
2.1. ET TAVUKÇULUĞU.....	1
2.1.1. Üretim.....	1
2.1.2. Tüketim.....	2
2.1.3. Dış ticaret.....	2
2.1.4. Fiyat.....	5
2.2. YUMURTA TAVUKÇULUĞU.....	5
2.2.1. Üretim.....	5
2.2.2. Tüketim.....	5
2.2.3. Dış ticaret.....	7
2.2.4. Fiyat.....	9
2.3. HİNDİCİLİK.....	9
2.3.1. Üretim.....	9
2.3.2. Tüketim.....	10
2.3.3. Dış Ticaret.....	10
2.3.4. Fiyat.....	11
3-TÜRKİYE'DE DURUM.....	12
3.1. ET TAVUKÇULUĞU.....	13
3.1.1. Üretim.....	13
3.1.2. Tüketim.....	14
3.1.3. Dış ticaret.....	15
3.1.4. Fiyat.....	17
3.2. YUMURTA TAVUKÇULUĞU.....	18
3.2.1. Üretim.....	18
3.2.2. Tüketim.....	19
3.2.3. Dış ticaret.....	20
3.2.4. Fiyat.....	22
3.3. HİNDİCİLİK.....	24
3.3.1. Üretim.....	24

İÇİNDEKİLER

3.3.2. Tüketim.....	25
3.3.3. Dış ticaret.....	25
3.3.4. Fiyat.....	27
4-KAYNAKLAR.....	28

TABLULAR

Tablo 1: Dünya Tavuk Üretimi (bin ton).....	2
Tablo 2: Dünya Tavuk Eti Tüketimi (bin ton).....	3
Tablo 3: Dünya Tavuk Eti İthalatı (bin ton).....	3
Tablo 4: Dünya Tavuk Eti İhracatı (bin ton).....	4
Tablo 5: Başlıca Ülkelerde Tavuk Eti Üretici Fiyatları (\$/kg).....	5
Tablo 6: Dünya Yumurta Üretimi (milyon adet).....	6
Tablo 7: Bazı Ülkelerde Yumurta ve Yumurta Ürünleri Tüketimi-2010 (adet/kişi/yıl).....	6
Tablo 8: Dünya Yumurta İthalatı (bin \$).....	7
Tablo 9: Dünya Yumurta İhracatı (bin \$).....	8
Tablo 10: Başlıca Ülkelerde Yumurta Üretici Fiyatları (\$/ton).....	8
Tablo 11: Dünya Hindi Eti Üretimi (bin ton).....	9
Tablo 12: Dünya Hindi Eti Tüketimi (bin ton).....	10
Tablo 13: Dünya Hindi Eti İthalatı (bin ton).....	11
Tablo 14: Dünya Hindi Eti İhracatı (bin ton).....	11
Tablo 15: Başlıca Ülkelerde Hindi Eti Üretici Fiyatları (\$/ton).....	11
Tablo 16: Türkiye’de Türlerine Göre Kanatlı Hayvan Sayıları (bin adet).....	12
Tablo 17: Türkiye’de Yıllara Göre Tavuk Eti Üretimi	14
Tablo 18: Türkiye’de Kişi Başına Tavuk Eti Tüketimi (kg/kişi).....	15
Tablo 19: Türkiye’nin Yıllar İtibariyle Tavuk Eti Dış Ticareti (sakatat hariç)	16
Tablo 20: Ülkeler Bazında Tavuk Eti Dış Ticareti (2013).....	16
Tablo 21: Yıllar İtibariyle Tavuk Eti İhracatı (sakatat hariç) (ton).....	17
Tablo 22: Türkiye’de Yıllara Göre Çiftçi Eline Geçen Fiyatlar (TL/baş).....	17
Tablo 23: Türkiye’de Yıllara Göre Tavuk Eti Tüketici Fiyatları (TL/kg).....	18
Tablo 24: Türkiye’de Üretilen Yumurta Sayısı (bin adet).....	19
Tablo 25: Türkiye’de Yumurta ve Yumurta Ürünleri Tüketimi (adet/kişi/yıl).....	20
Tablo 26: Türkiye’nin Yıllar İtibariyle Yumurta İthalatı (bin \$).....	20

TABLolar

Tablo 27: Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Yumurta İhracatı (bin \$).....	21
Tablo 28: Ülkeler Bazında Tavuk Yumurtası İthalatı-2013 (bin \$).....	21
Tablo 29: Ülkeler Bazında Tavuk Yumurtası İhracatı-2013 (bin \$).....	22
Tablo 30: Yıllara Göre Aylık Yumurta Fiyatları (adet/TL).....	23
Tablo 31: Çiftçinin Eline Geçen Yumurta ve Yumurta Tavuğu Fiyatları.....	23
Tablo 32: Türkiye'de Yumurta Tüketici Fiyatları (TL/adet).....	24
Tablo 33: Türkiye'de Yıllara Göre Hindi Eti Üretimi (ton).....	24
Tablo 34: Türkiye'de Kişi Başına Hindi Eti Tüketimi (kg).....	25
Tablo 35: Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Hindi Eti Dış Ticareti (kg-\$).....	26
Tablo 36: Ülkeler Bazında Hindi Eti Dış Ticareti -2013.....	26
Tablo 37: Türkiye'de Çiftçi Eline Geçen Hindi Eti Fiyatları (TL/baş).....	27

GRAFİKLER

Şekil 1: Dünya Tavuk Eti Üretimi (%).....	2
Şekil 2: Dünya Tavuk Eti İthalat Payları (%).....	4
Şekil 3: Dünya Tavuk Eti İhracat Payları (%).....	4
Şekil 4: Yıllara Göre Dünya Yumurta İhracatı (bin \$).....	8
Şekil 5: Dünya Yumurta İhracat Payları (%).....	8
Şekil 6: Dünya Hindi Eti Üretim Payları (%).....	9
Şekil 7: Dünya Hindi Eti Üretimi (Bin Ton).....	9
Şekil 8: Dünya Hindi Eti Tüketim Payları (%).....	10
Şekil 9: Dünya Hindi Eti Tüketimi (Bin Ton).....	10
Şekil 10: Dünya Hindi Eti Üretici Fiyatları-2012 (\$/ton).....	12
Şekil 11: Türkiye Kanatlı Hayvan Sayıları (bin adet).....	13
Şekil 12: Türkiye Tavuk Eti Üretimi (ton).....	14
Şekil 13: Türkiye’de Kişi Başına Tavuk Eti Tüketimi (kg).....	15
Şekil 14: Çiftçinin Eline Geçen Tavuk Eti Fiyatları (TL/baş).....	18
Şekil 15: Tavuk Eti Tüketici Fiyatları (TL/kg).....	18
Şekil 16: Türkiye Yumurta Üretimi (bin adet).....	19
Şekil 17: Türkiye’de Ortalama Yumurta Fiyatları (TL/adet).....	23
Şekil 18: Türkiye’de Kişi Başına Hindi Eti Tüketimi (kg).....	25
Şekil 19: Türkiye’nin Yıllar İtibariyle Hindi Eti İhracatı (kg).....	26
Şekil 20: Türkiye’de Çiftçinin Eline Geçen Hindi Fiyatları (TL/baş).....	27

1.GİRİŞ

Kanatlı hayvan grubuna tavuk, hindi, kaz, ördek, devekuşu, keklik, bıldırcın gibi çeşitli hayvan türleri girmektedir. Ekonomik değeri yüksek olan tavuk, eti ve yumurtası için yaygın olarak yetiştirilmektedir. Bu raporda kanatlı hayvanlardan Türkiye’de ekonomik açıdan önemli olan etlik ve yumurtalık tavuk ile hindi yetiştiriciliği ele alınmıştır

Kümes hayvancılığı, hayvancılık sektörünün en gelişmiş ve teknolojiye en açık sektörüdür. Aynı zamanda hayvansal protein açığının kapatılmasında dünyanın elindeki önemli alanlardan biridir. Üretimini kolay ve hızlı olmasının yanında maliyetinin de düşük olması başlıca üstünlüklerindedir (Anonim, 2014a).

Et tavukçuluğunda üretim süresinin çok kısa olması, birim alanda yoğun üretim yapılabilmesi, yemin ete dönüşme oranının yüksek olması, iş gücünün diğer tarımsal işletmelere nazaran daha düşük olması, kırmızı etle kıyaslandığında tavuk etinin ucuz, kolesterol ve yağ oranının düşük, sindirimi kolay, besin değeri açısından iyi bir protein kaynağı olması nedeniyle etlik piliç eti

üretimi hayvancılık sektöründe özel bir önem arz etmektedir (Anonim, 2013a).

Tavukçuluk önemli bir endüstri sektörü olmakla birlikte dev adımlarla ilerlemektedir. Yumurta tavukçuluğu, insan beslenmesinde mükemmel bir gıda olan yumurtanın üretimi açısından çok önemli bir yetiştiricilik faaliyetidir. Çünkü yumurta, anne sütünden sonra insanın ihtiyacı olan tüm besin öğelerini bulunduran tek besin kaynağıdır. Yüksek sindirilebilirlik özelliğine sahip olan yumurtanın neredeyse tamamı vücut tarafından kullanılmakta ve vücut proteinlerine dönüşebilmektedir. Vitamin bakımından da zengin olan yumurta, başta A, D, E ve B olmak üzere diğer vitaminleri de önemli oranda içermektedir (Anonim, 2014b).

Dünyada 1980’lerden sonra gelişen entegre hindi üretimi, Türkiye’de 1995 yılından sonra gelişmeye başlamış ve artan taleple birlikte piyasadaki yerini giderek sağlamlaştırmıştır. Hindilerin tavuklara göre daha dayanıklı, uzun ömürlü ve karkas randımanının yüksek oluşu hindi yetiştiriciliğinin önemli avantajları arasındadır (Koyubence ve Konca, 2010).

2.DÜNYADA DURUM

2.1. ET TAVUKÇULUĞU

2.1.1. Üretim

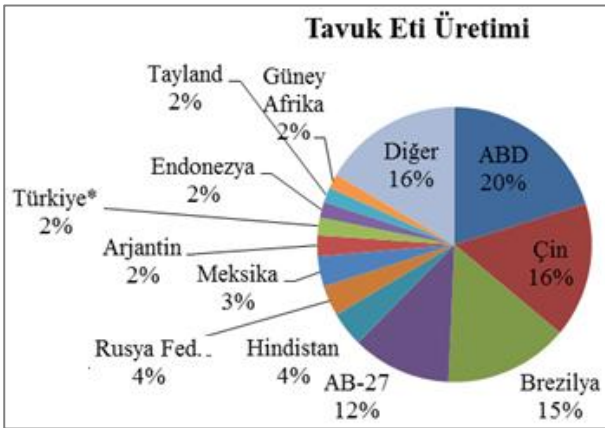
Ülkeler itibariyle dünya tavuk eti üretimi Tablo 1’de verilmiştir. 2013 yılı itibariyle dünya tavuk üretimi 84 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretimin %20,2’si ABD, %15,9’u Çin, %14,6’sı Brezilya ve %11,7’si AB ülkeleri tarafından karşılanmaktadır. Tabloya göre son 6 yıldır dünya tavuk

üretimini ilk 4 sırasında bulunan ülkelerin değişmediği görülmektedir ve 2013 yılında bu ülkeler toplam üretimin %62’lik kısmını karşılamaktadır. Hindistan, Rusya ve Meksika diğer önemli üreticilerdendir. Türkiye ise 1 milyon 758 bin tonluk üretimiyle dünya üretiminin %2’sini karşılayabilmektedir.

Tablo 1. Dünya Tavuk Eti Üretimi (bin ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ABD	16.561	15.935	16.563	16.694	16.621	16.976
Çin	11.840	12.100	12.550	13.200	13.700	13.350
Brezilya	11.033	11.023	12.312	12.863	12.645	12.308
AB-27	8.594	8.756	9.202	9.320	9.565	9.800
Hindistan	2.490	2.550	2.650	2.900	3.160	3.450
Rusya Fed.	1.680	2.060	2.310	2.575	2.830	3.010
Meksika	2.853	2.781	2.822	2.906	2.958	3.002
Arjantin	1.435	1.500	1.680	1.770	2.014	2.060
Türkiye*	1.070	1.277	1.444	1.613	1.724	1.758
Endonezya	1.350	1.409	1.465	1.515	1.540	1.550
Tayland	1.170	1.200	1.280	1.350	1.550	1.500
G. Afrika	1.240	1.250	1.300	1.370	1.395	1.415
Diğer	11.528	11.925	12.657	13.123	13.541	13.894
Dünya	72.844	73.766	78.235	81.199	83.243	84.073

Kaynak: USDA-(24.06.2014) *TÜİK

Kaynak: USDA-(24.06.2014) *TÜİK

Şekil 1. 2013 Dünya Tavuk Eti Üretimi (%)

2.1.2. Tüketim

Dünya tavuk eti tüketimi ülkelere göre Tablo 2'de verilmiştir. 2013 yılında dünya toplam tavuk eti tüketimi 82 milyon 539 bin ton olup, bunun %16,6'sı ABD, %16'sı Çin, %11,4'ü AB-27 ve %10,7'si Brezilya tarafından gerçekleştirilmiştir. Meksika, Rusya, Hindistan ise diğer önemli tavuk eti tüketicisi ülkelerdir. Türkiye ise kişi başına tavuk eti tüketiminde dünya ortalamasının altında yer almaktadır.

2.1.3. Dış Ticaret

Dünya tavuk eti ithalat verileri ülkeler bazında Tablo 3'de verilmiştir. 2008 yılında dünyada toplam 7,4 milyon ton civarında olan ithalat 2013 yılında %15,8'lik bir artışla 8,6 milyon tona yükselmiştir. 2013 yılında bir önceki yıla göre ithalatta %1,3'lük bir artış olmuştur. İthalatçı ülkelerin başında Japonya ve Suudi Arabistan gelmektedir. Irak 2013 yılı itibariyle, 2008 yılına göre yaklaşık olarak 3 kat artış göstererek 2013 yılında 673 bin ton ithalat gerçekleştirmiştir. Rusya ise 2008 yılında 1,1 milyon tonluk ithalatla ilk sırada iken 2013 yılında 2008 yılına göre yaklaşık %53'lük bir düşüş ile 540 bin tona gerilemiştir. Avrupa Birliği ve ABD'nin yaptırım uygulamalarına karşılık, Rusya AB ve ABD'nin kırmızı et, tavuk eti ve süt ürünleri ithalatına yasak getirmesiyle, yıllar itibariyle tavuk eti ithalatında önemli düşüşler görülmektedir.

Tablo 2. Dünya Tavuk Eti Tüketimi (bin ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ABD	13.435	12.946	13.472	13.665	13.345	13.683
Çin	11.954	12.210	12.457	13.015	13.543	13.174
AB-27	8.584	8.717	8.955	9.010	9.198	9.388
Brezilya	7.792	7.802	9.041	9.422	9.139	8.829
Meksika	3.281	3.264	3.364	3.473	3.569	3.679
Rusya	2.841	2.982	2.957	3.013	3.321	3.520
Hindistan	2.489	2.549	2.648	2.891	3.156	3.445
Japonya	1.928	1.979	2.080	2.104	2.213	2.201
G.Afrika	1.428	1.443	1.524	1.688	1.756	1.753
Arjantin	1.275	1.327	1.475	1.556	1.726	1.738
Endonezya	1.355	1.412	1.465	1.515	1.540	1.550
Türkiye	1.109	1.095	1.310	1.414	1.422	1.398
Diğer	14.420	15.033	16.347	17.144	17.677	18.181
Dünya	71.891	72.759	77.095	79.910	81.605	82.539

Kaynak: USDA-(23.06.2014)

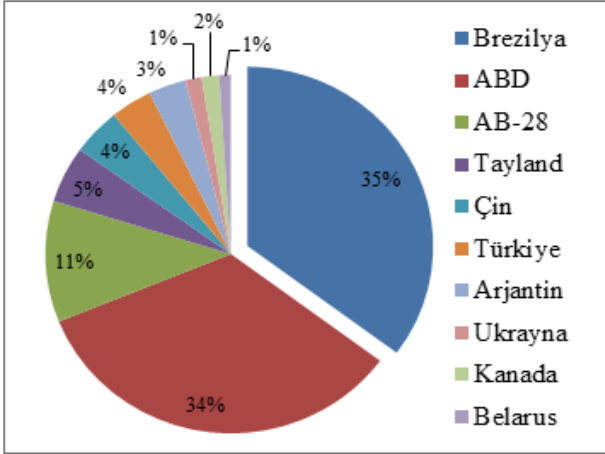
Tablo 3. Dünya Tavuk Eti İthalatı (bin ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Japonya	737	645	789	895	877	854
Suudi Arabistan	446	557	652	745	750	820
Irak	227	397	522	598	612	673
AB-27	716	726	687	734	727	671
Meksika	433	492	549	578	616	682
Rusya	1.166	929	656	463	560	540
Angora	171	161	239	287	301	321
Güney Afrika	191	206	240	326	371	355
Venezuela	352	181	237	234	198	341
Diğer	3.032	2.999	3.234	3.366	3.535	3.398
Dünya	7.471	7.293	7.805	8.226	8.547	8.655

Kaynak: USDA-PSD (24.06.2014)

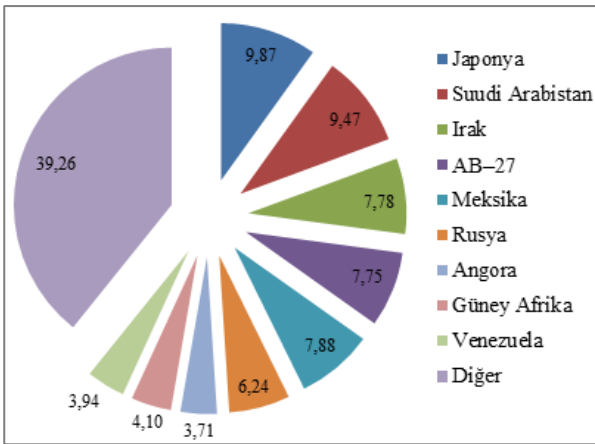
Rusya 1 Ocak 2011'den itibaren ABD'den ithal edilen tavuk ürünlerinde klor olduğu gerekçesiyle yasak uygulamış olup söz konusu yasak, Mart 2008 de alınan kararlara dayandırılmıştır. Bazı firmalar tavuk eti ithalat yasağını kaldırırsa da Rusya iç piyasa üretimini arttırarak dışardan tavuk ürünü getirilmesinin önüne geçmeye çalışmıştır (Anonim, 2014c).

Ayrıca Rusya 1 Şubat 2011'de Türkiye'ye uyguladığı beyaz et ithalatı yasağını da kaldırmıştır. AB-27 ise 2013 yılında 2008 yılına göre %6,3'lük bir düşüş göstermesine rağmen 671 bin ton tavuk eti ithalatı ile önemli bir yere sahiptir.

Kaynak: USDA-PSD (24.06.2014)

Şekil 2. 2013 Dünya Tavuk Eti İthalatı (%)

Kaynak: USDA-PSD (24.06.2014)

Şekil 3. 2013 Dünya Tavuk Eti İhracatı (%)

Dünya tavuk eti ihracat verileri ülkeler bazında Tablo 4’de verilmiştir. 2008 yılında dünyada toplam 8,3 milyon ton civarında olan tavuk eti ihracatı 2013 yılında %22,6’lık bir artışla 10,2 milyon tona yükselmiştir. Brezilya 2013 yılında 3,5 milyon ton civarında tavuk eti ihracatı gerçekleştirerek dünya ihracatının %35’ini tek başına karşılamaktadır. Brezilya’nın dünya tavuk eti ihracatında en önemli ülke olmasında, en düşük fiyata sahip olması etkilidir. ABD ise 3,3 milyon tonluk ihracat ile dünya tavuk eti ihracatının %34’lük kısmını oluşturmaktadır ve bu durumda ABD’yi dünya sıralamasında ikinci ihracatçı ülke yapmaktadır. AB-27 ise 2013 yılında 1 milyon ton civarında tavuk eti ihracatı yaparak, toplam ihracatın %11’ini karşılamaktadır. Tayland, Çin, Arjantin ve Ukrayna diğer önemli ihracatçı ülkelerdendir. USDA verilerine göre; Türkiye 2013 yılında 362 bin tonluk ihracat gerçekleştirerek, toplam ihracatın %4’lük bir kısmını karşılamaktadır.

Tablo 4. Dünya Tavuk Eti İhracatı (bin ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Brezilya	3.242	3.222	3.272	3.443	3.508	3.482
ABD	3.157	3.093	3.067	3.161	3.300	3.340
AB-28	726	765	934	1.044	1.094	1.083
Tayland	383	379	432	467	538	504
Çin	285	291	379	423	411	420
Türkiye	42	86	110	206	285	362
Arjantin	164	178	214	224	291	324
Ukrayna	6	13	23	43	76	141
Kanada	152	147	147	143	141	150
Diğer	188	254	290	383	446	431
Dünya	8.345	8.428	8.868	9.537	10.090	10.237

Kaynak: USDA-PSD (24.06.2014)

2.1.4. Fiyat

Dünya tavuk eti üretici fiyatlarına ait bilgiler Tablo 5’de verilmiştir. 2008 yılında AB’de ortalama üretici fiyatı 2,26 \$/kg iken, 2011 yılında 2,60 \$/kg olmuştur. ABD’de tavuk eti üretici fiyatı 2008 yılında 1,38 \$/kg iken 2012

yılında 1,99 \$/kg seviyesine ulaşmıştır. Çin’de ise 2008 yılında 2,13 \$/kg iken 2012 yılında 3,30 \$/kg civarındadır. Rusya’da ise 2008 yılında 2,54 \$/kg olan tavuk eti üretici fiyatı 2012 yılında 2,46 \$/kg’a düşmüştür.

Tablo 5. Başlıca Ülkelerde Tavuk Eti Üretici Fiyatları (\$/kg)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012
AB-27	2,26	2,05	2,27	2,60	-
ABD	1,38	1,38	1,70	1,88	1,99
Çin	2,13	2,17	2,44	3,01	3,30
Rusya	2,54	2,26	2,33	2,48	2,46
Meksika	1,94	1,70	1,92	2,07	2,07
Brezilya	1,43	1,33	1,45	1,96	2,1

Kaynak: FAPRI, (AB-27), FAO (08.08.2014)

2.2. YUMURTA TAVUKÇULUĞU

2.2.1. Üretim

Ülkeler itibariyle dünya yumurta üretimi Tablo 6’da verilmiştir. 2012 yılı itibariyle dünya yumurta üretiminin %39’unu karşılayan Çin, en önemli yumurta üreticisidir. ABD ise toplam üretimin %7’lik kısmını oluşturarak, ikinci büyük yumurta üreticisi konumundadır. Hindistan, Meksika, Japonya ve Brezilya ise diğer önemli yumurta üreticisi ülkelerdendir. Türkiye ise 2012 yılında bir önceki yıla göre %15’lik bir artış sağlayarak, dünya ülkeleri arasında ilk 10’a girmiştir.

2.2.2. Tüketim

Ülkeler itibariyle dünya yumurta ve yumurta ürünleri tüketimi Tablo 7’de verilmiştir. Çin’de 2010 ve 2011 yılında kişi başına tüketilen toplam yumurta adedi 296’dır. Meksika’da 2010 yılında 365, 2011 yılında ise 358 adet yumurta tüketilmiştir. Japonya da 2010 yılında 324 adet yumurta tüketilirken,

2011 yılında kişi başına 329 adet yumurta tüketilmiştir. 2011 yılında kişi başına Fransa’da 222, Avusturya’da 234 ve İtalya’da 206 adet yumurta tüketilmiştir. Türkiye’de 2010 yılında tüketilen yumurta ve yumurta ürünleri sayısı kişi başına 171 iken, 2011 yılında 180 adettir. Tabloda görüldüğü gibi Türkiye’de kişi başına tüketilen yumurta sayısı ABD ve başlıca AB ülkelerinin altındadır. Besin değeri açısından özellikle çocuklar için çok önemli bir protein kaynağı olan yumurtanın Türkiye’de kişi başına tüketimini, Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasına (kişi başına 225 adet) çıkarılması amacıyla, Dünya Yumurta Günü’nde bu konuya özellikle dikkat çekilmeye çalışılmaktadır. Uluslararası Yumurta Komisyonu’nun (IEC) 1996’da ilan ettiği “Dünya Yumurta Günü”, dünyanın birçok ülkesinde ve son beş yıldır da Türkiye’de kutlanılmaktadır.

Tablo 6. Dünya Yumurta Üretimi (milyon adet)

	2008	2009	2010	2011	2012
Çin	459.000	466.225	473.100	477.940	490.000
ABD	90.012	90.408	91.482	91.855	92.275
Hindistan	55.395	58.728	61.420	63.500	65.450
Meksika	46.744	47.206	47.623	49.170	46.361
Japonya	42.567	41.750	41.900	41.377	41.780
Brezilya	36.893	38.438	38.961	40.731	41.676
Rusya Fed.	37.804	39.189	40.392	40.788	41.548
Endonezya	24.957	23.550	24.911	22.841	23.533
Ukrayna	14.809	15.303	16.865	18.428	18.843
Türkiye*	13.191	13.833	11.840	12.955	14.911
Fransa	13.355	14.601	15.094	14.088	14.227
Nijerya	12.910	13.613	13.800	14.100	14.222
İtalya	13.393	14.509	13.157	13.482	13.661
Pakistan	10.711	11.258	11.839	12.457	13.144
Almanya	12.103	10.754	10.191	11.955	12.430
Diğer	278.462	283.303	296.499	302.766	305.050
Dünya	1.162.306	1.182.668	1.209.074	1.228.433	1.249.111

Kaynak:FAO (23.08.2014)

*TÜİK

Tablo 7. Bazı Ülkelerde Yumurta ve Yumurta Ürünleri Tüketimi, 2010-2011 (adet/kişi/yıl)

Ülkeler	Yumurta		Yumurta Ürünleri		Toplam	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Çin	256	256	40	40	296	296
İtalya	135	135	75	71	210	206
Almanya	214	212	-	-	214	212
Japonya	163	159	161	170	324	329
Meksika	365	358	-	-	365	358
Avusturya	234	234	-	-	234	234
ABD	172	171	75	76	247	247
Kanada	141	140	56	62	197	202
Arjantin	225	228	14	14	239	242
Fransa	-	135	-	87	-	222
Türkiye	168	175	3	5	171	180

Kaynak: Yum-Bir (25.08.2014)

2.2.3. Dış Ticaret

Yumurta ithalat verileri ülkeler bazında Tablo 8’de verilmiştir. 2008 yılında dünyada yapılan toplam 2,7 milyar \$’lık yumurta ithalat değeri 2012 yılında 3,8 milyar dolara yükselmiştir. En büyük ithalatçı ülke Almanya’dır. 2012 yılında 720,9 milyon dolar ithalat gerçekleşmiş olup bu değer toplam ithalatın %26’lık kısmını oluşturmaktadır. Irak ikinci büyük yumurta

ithalatçısı olup, 2012 yılında yaklaşık 386 milyon dolarlık ithalat yapmıştır.

Hollanda da önemli ithalatçı ülkelerden olmakla birlikte toplam ithalatın %14’lük kısmını karşılamaktadır. Rusya, Fransa, Hong Kong ve İngiltere diğer önemli ithalatçı ülkelerdir.

Tablo 8. Dünya Yumurta İthalatı (bin \$)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012
Almanya	627.832	822.924	855.240	712.224	720.896
Irak	175.673	443.242	285.994	261.168	385.998
Hollanda	202.999	198.249	231.735	308.256	380.379
Rusya	62.314	70.995	100.868	129.746	188.083
Fransa	110.020	129.918	97.855	100.341	178.497
Hong Kong	116.135	120.849	127.875	156.100	168.388
İngiltere	109.304	109.296	97.313	92.201	132.112
Belçika	89.027	91.736	94.930	99.551	118.511
Singapur	93.914	91.922	103.532	123.780	112.686
İtalya	57.022	64.060	67.827	59.750	88.475
Angola	33.593	27.996	45.356	50.684	71.354
Kanada	58.473	56.347	60.390	63.988	70.785
İsviçre	71.244	71.231	68.103	64.879	68.847
Çek Cumh.	27.340	31.618	34.546	47.281	58.816
Avusturya	51.492	56.502	53.486	58.849	57.628
Dünya	2.737.923	3.191.563	3.170.432	3.331.702	3.823.650

Kaynak: Yum-Bir (25.08.2014)

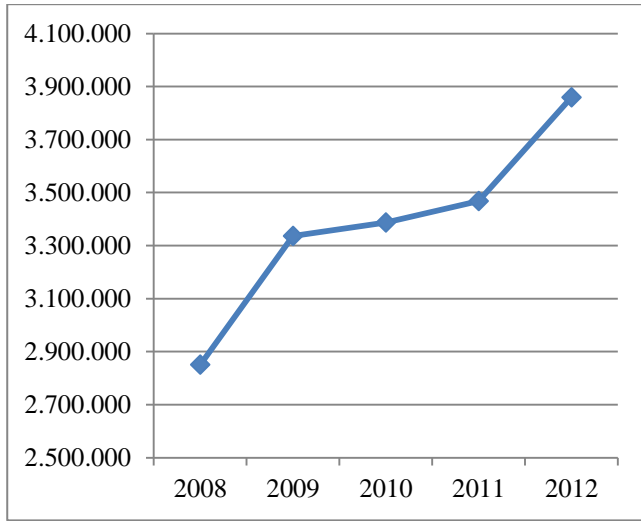
Yumurta ihracat verileri ülkeler bazında Tablo 9’da verilmiştir. 2008 yılında dünyada yapılan toplam 2,8 milyar dolarlık ihracat tutarı yaklaşık %35’lik bir artışla 2012 yılında 3,8 milyar dolara ulaşmıştır. En büyük ihracatçı ülke %24’lük pay ile Hollanda’dır. 2011 yılında yaklaşık 825,9 milyon dolar olan yumurta ihracatını 2012 yılında 914,5 milyon dolara yükseltmiştir. Türkiye ikinci büyük ihracatçı ülke olup, toplam ihracatın yaklaşık %9’unu karşılamaktadır. 2012 yılında yaklaşık

350,5 milyon dolarlık yumurta ihracatı yapan Türkiye, yıllar itibariyle hızlı bir büyüme göstermiştir. Toplam yumurta ihracatının %9’unu karşılayan ABD, 2012 yılında 343,6 milyon dolarlık ihracat yapmıştır. Dünya yumurta ihracatının %8’i Polonya, %7’si Almanya ve %4’ü Fransa tarafından gerçekleştirilmektedir. Çin, İspanya, Belçika ve Malezya diğer önemli yumurta ihracatı yapan ülkelerdir.

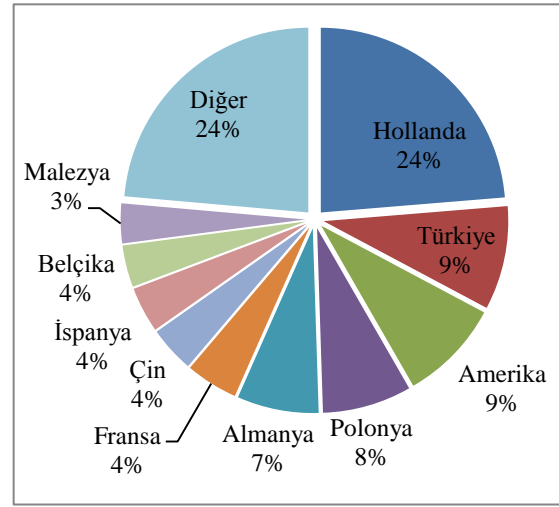
Tablo 9. Dünya Yumurta İhracatı (bin \$)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012
Çin	947	966	1.004	1.345	1.260
ABD	1.542	1.151	1.206	1.345	1.422
Meksika	1.116	965	1.028	1.068	1.251
Almanya	2.333	2.408	2.491	2.706	2.792
Fransa	1.540	1.598	1.215	1.438	2.235
Japonya	1.831	1.788	2.067	2.407	2.175
Brezilya	1.019	916	1.027	1.294	1.343
Hollanda	1.254	1.403	1.097	985	1.570

Kaynak: Yum-Bir (25.08.2014)

Kaynak: Yum-Bir (25.08.2014)

Kaynak: Yum-Bir (25.08.2014)

Şekil 4. Yıllara Göre Dünya Yumurta İhracatı (bin \$) Şekil 5. Dünya Yumurta İhracat Payları (%)

Tablo 10. Başlıca Ülkelerde Yumurta Üretici Fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012
Hollanda	644.444	764.471	811.240	825.953	914.470
Türkiye	118.921	126.618	156.195	284.053	350.516
Amerika	206.139	238.257	245.914	290.311	343.645
Polonya	180.770	206.550	189.787	205.875	301.066
Almanya	217.599	232.563	231.784	246.485	275.780
Fransa	188.753	182.159	194.515	163.321	176.801
Çin	105.535	104.126	127.112	157.905	155.585
İspanya	191.565	205.624	170.684	137.719	154.314
Belçika	103.588	125.324	132.150	117.220	141.530
Malezya	90.702	88.525	103.413	126.750	134.210
Diğer	801.857	1.061.685	1.024.078	911.962	910.756
Dünya	2.849.873	3.335.902	3.386.872	3.467.554	3.858.673

Kaynak: FAO(24.08.2014)

2.2.4. Fiyat

Dünya yumurta üretici fiyatlarına ait bilgiler Tablo 10'da verilmiştir. 2008 yılında Çin'de üretici fiyatı 947 \$/ton iken, 2012 yılında 1.260 \$/ton olmuştur. ABD'de yumurta üretici fiyatı 2008 yılında 1.542 \$/ton iken 2012 yılında 1.422 \$/ton civarındadır. Meksika'da

ise 2008 yılında 1.116 \$/ton iken 2012 yılında 1.251 \$/ton seviyelerine yükselmiştir. Diğer yumurta üretici fiyatları verilen ülkeler; Almanya, Fransa, Japonya, Brezilya ve Hollanda'dır.

2.3 HİNDİCİLİK

2.3.1. Üretim

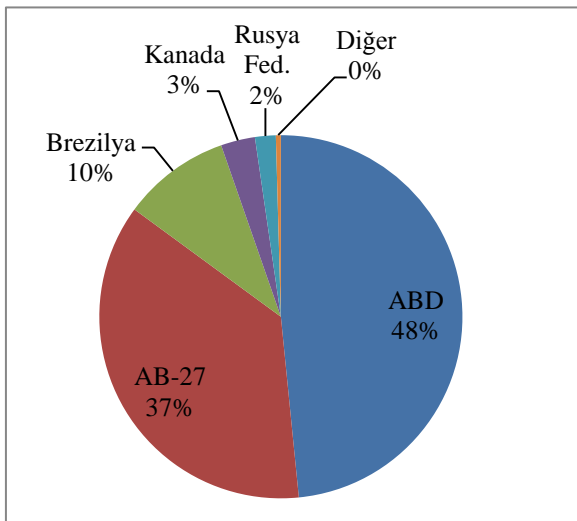
Dünya kanatlı eti üretiminde piliç etinden sonra ikinci sırada hindi eti üretimi yer almaktadır. Ülkeler itibariyle dünya hindi eti üretimi Tablo 11'de verilmiştir. 2013 yılı itibariyle dünya hindi eti üretimi yaklaşık 5,4 milyon tondur. Bu üretimin %48,4'lük bir

oranla neredeyse yarısını ABD karşılamaktadır. 2. sırada ise %36,6'lık bir payla AB bulunmaktadır. ABD ve AB-27 dünya sıralamasında %85 gibi büyük bir kısmını oluşturmaktadır ve hindi eti üretiminde büyük bir öneme sahiptir.

Tablo 11. Dünya Hindi Eti Üretimi (bin ton)

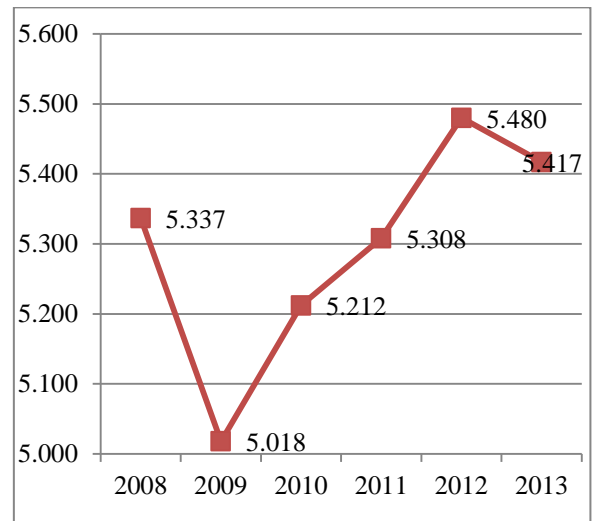
Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ABD	2.796	2.535	2.527	2.592	2.671	2.623
AB-27	1.830	1.795	1.946	1.950	2.010	1.985
Brezilya	465	466	485	489	510	520
Kanada	180	167	159	160	161	165
Rusya Fed.	39	31	70	90	100	100
Diğer	27	24	25	27	28	24
Dünya	5.337	5.018	5.212	5.308	5.480	5.417

Kaynak: USDA-(24.06.2014)

Kaynak: USDA-(24.06.2014)

Şekil 6. Hindi Eti Üretimi Payları (%)

Kaynak: USDA-(24.06.2014)

Şekil 7. Hindi Eti Üretimi (Bin Ton)

2.3.2. Tüketim

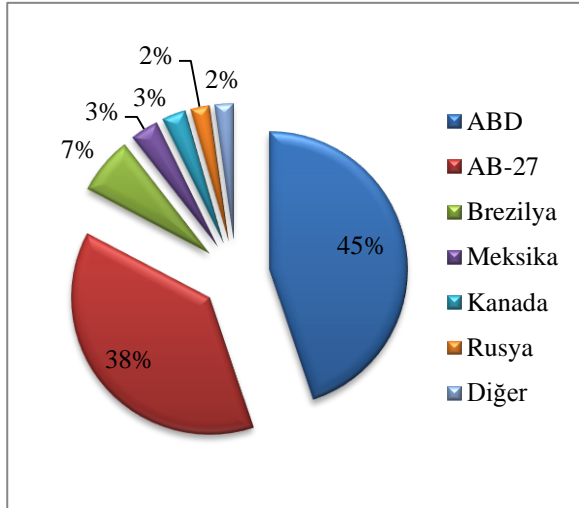
Dünyanın pek çok ülkesinde hindi yetiştiriciliği önemli ekonomik değere sahip bir sektör haline gelmiştir. Dünyada yaygınlaşan sağlıklı beslenme trendlerinde düşük kolesterol ve yağ oranı ile hindi tercih edilen bir besin maddesidir (Yıldırım, 2004). Hindi eti tüketim miktarları yıllara ve ülkelere

göre değerleri Tablo 12’de verilmiştir. 2013 yılında dünya toplam hindi eti tüketimi 5 milyon ton civarında olup, bunun %44,9’u ABD ve %37,9’u AB-27 tarafından gerçekleştirilmiştir. Brezilya, Meksika ve Kanada ise diğer önemli hindi eti tüketicilerindedir.

Tablo 12. Dünya’da Hindi Eti Tüketimi (bin ton)

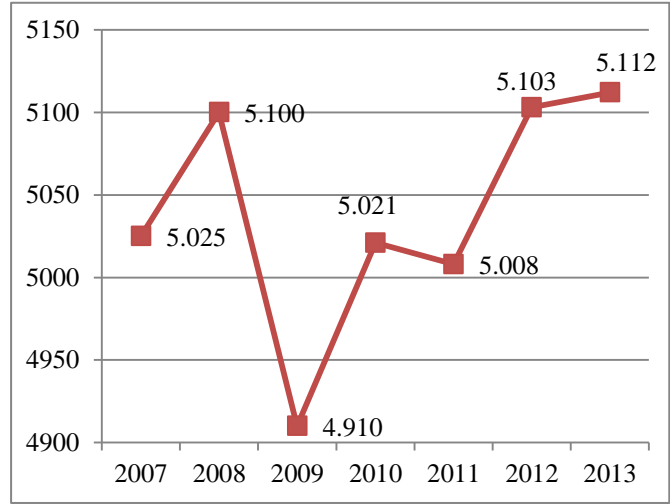
Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ABD	2.404	2.434	2.363	2.306	2.273	2.282	2.293
AB-27	1.769	1.835	1.801	1.911	1.885	1.952	1.935
Brezilya	281	261	302	327	348	340	345
Meksika	211	212	155	163	164	173	169
Kanada	150	163	151	143	150	142	144
Rusya	105	107	72	105	116	119	114
Diğer	105	88	66	66	72	95	112
Dünya	5.025	5.100	4.910	5.021	5.008	5.103	5.112

Kaynak: USDA (23.06.2014)

Kaynak: USDA (23.06.2014)

Şekil 8. Dünya Hindi Eti Tüketim Payları (%)

Kaynak: USDA (23.06.2014)

Şekil 9. Dünya Hindi Eti Tüketimi (bin ton)

2.3.3. Dış Ticaret

Hindi eti ithalat verileri ülkeler bazında Tablo 13’de verilmiştir. Dünya toplam hindi eti ithalat miktarı 2008 yılında 481 bin ton iken, 2013 yılında 379 bin tona düşmüştür. En

önemli ithalatçılar 160 bin ton ile Meksika, 90 bin ton ile AB-27, 53 bin ton ile Çin, 45 bin ton ile Güney Afrika’dır.

Tablo 13. Dünya Hindi Eti İthalatı (bin ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Meksika	197	144	153	152	160	160
AB-27	125	112	99	82	93	90
Çin	45	27	26	34	48	53
G. Afrika	31	26	26	24	33	45
Rusya	68	41	35	26	19	14
Diğer	15	17	19	16	18	17
Dünya	481	367	358	334	371	379

Kaynak: USDA (24.06.2014)

Hindi eti ihracat verileri ülkeler bazında Tablo 14'de verilmiştir. Dünya toplam hindi eti ihracat miktarı 2008 yılında 655 bin ton iken, %3'lük bir artışla 2013 yılında 680 bin tona yükselmiştir. En önemli ihracatçı ülke 338 bin ton ile ABD olup, toplam hindi eti ihracatının

%50'sini tek başına karşılamaktadır. İkinci büyük ihracatçı olan Brezilya ise 175 bin ton hindi eti ihracatı ile toplam ihracatın %26'sını gerçekleştirmektedir. 2013 yılında AB-27 140 bin ton, Kanada 26 bin ton ihracat yapmıştır.

Tablo 14. Dünya Hindi Eti İhracatı (bin ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013
ABD	306	242	265	320	363	339
Brezilya	204	164	158	141	170	175
AB-27	120	106	134	147	151	140
Kanada	25	25	24	22	23	26
Dünya	655	537	581	630	707	680

Kaynak: USDA (24.06.2014)

2.3.4. Fiyat

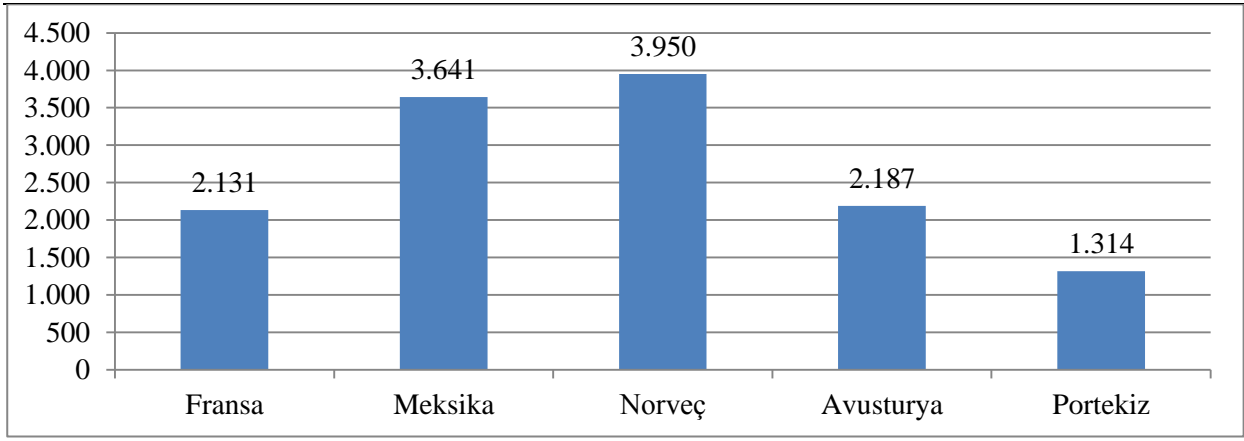
Başlıca ülkelerin yıllar itibariyle hindi eti üretici fiyatları Tablo 15'de verilmiştir. Fransa'da hindi eti ton fiyatı 2008 yılında 2.324 \$/ton iken 2012 yılında 2.131 \$/ton'dur. En düşük fiyat ise 2010 yılında görülmüştür. Meksika da ise 2008 yılında 3.298 \$/ton olan

hindi eti fiyatı, 2013 yılında %10,4'lük artışla 3.641 \$/ton'a ulaşmıştır. 2012 yılı hindi eti üretici fiyatları incelendiğinde; Norveç'de 3.950 \$/ton, Avusturya'da 2.187 \$/ton ve Portekiz'de 1.314 \$/ton olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Başlıca Ülkelerde Hindi Eti Üretici Fiyatları (\$/ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012
Fransa	2.324	1.996	1.862	2.257	2.131
Meksika	3.298	2.939	3.344	3.500	3.641
Norveç	3.509	3.322	3.515	3.855	3.950
Avusturya	2.224	2.001	1.842	2.218	2.187
Portekiz	1.553	1.399	1.272	1.504	1.314

Kaynak: FAO (27.08.2014)

Kaynak: FAO (27.08.2014)

Şekil 10. Dünya Hindi Eti Üretici Fiyatları -2012 (\$/ton)

3. TÜRKİYE'DE DURUM

Sağlıklı ve dengeli beslenme konusunda her geçen gün daha duyarlı olan tüketiciler kırmızı ete alternatif olarak, daha az yağlı ve daha ucuz olan kanatlı etlerine yönelmişlerdir. Son 20 yıldır bütün dünyada olduğu gibi Türkiye'de de kanatlı eti üretimi ve tüketimi sürekli bir artış göstermektedir (Anonim 2013b).

Kanatlı etinin Türkiye'nin genç nüfus yapısına sahip olduğu dikkate alındığında stratejik önemi daha da değer kazanmaktadır. Türkiye'de bugün üretilen beyaz etin yaklaşık %80'i son derece modern tesislerde

gerçekleştirilmekte olup, tesislerin çoğu gelişmiş ülkelerdeki benzerlerinden 20 yıl daha gençtir. Sektörde dünyadaki son gelişmeler yakından izlenmekte ve bunun üretime yansımaları çok hızlı olmaktadır (Anonim, 2010).

1970'li yıllarda küçük aile işletmeciliği şeklinde başlayan 1980'li yıllardan sonra sözleşmeli üretim sistemi modeliyle ivme kazanan tavukçuluk sektörü günümüzde profesyonel üretim yapabilen, ülke ihtiyaçlarını karşıladığı gibi ürünlerini ihraç edebilen, bir sektör haline gelmiştir.

Tablo 16. Türkiye'de Türlerine Göre Kanatlı Hayvan Sayıları (bin adet)

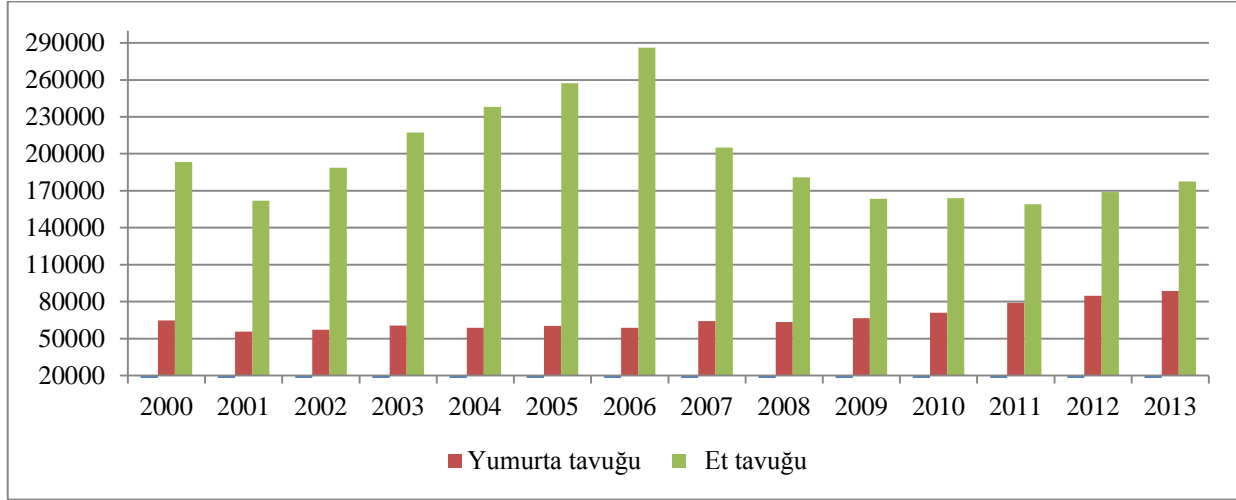
Yıllar	Yumurta Tavuğu	Et Tavuğu	Hindi	Kaz	Ördek
2005	60.276	257.221	3.697	1.067	656
2006	58.698	286.121	3.227	830	525
2007	64.286	205.082	2.675	1.023	482
2008	63.365	180.916	3.230	1.063	470
2009	66.500	163.469	2.755	945	413
2010	70.934	163.985	2.942	716	397
2011	78.957	158.917	2.563	680	382
2012	84.677	169.034	2.761	676	357
2013	88.721	177.433	2.925	755	368

Kaynak: TÜİK (16.06.2014)

2013 yılı verileri geçicidir.

TÜİK verilerine göre; kanatlı hayvan sayıları Tablo 16'da verilmiştir. 2013 yılında yumurta tavuğu sayısı 2005 yılına göre %47 artış göstererek 89 milyon adete yaklaşmıştır. Et tavuğu sayısı 2005 yılına göre 2006 yılında %11 artış göstererek 286 milyona ulaşmıştır.

Takip eden yıllarda et tavuğu sayısı dalgalı bir seyir göstermekte ve 2013 yılında yaklaşık 177 milyona adet olduğu görülmektedir. Kanatlı hayvan varlığının %33'ünü yumurta tavuğu, %66'sını et tavuğu, %1'ini ise hindi oluşturmaktadır.

Kaynak: TÜİK (16.06.2014)

Şekil 11. Türkiye Kanatlı Hayvan Sayıları (bin adet)

3.1. ET TAVUKÇULUĞU

3.1.1. Üretim

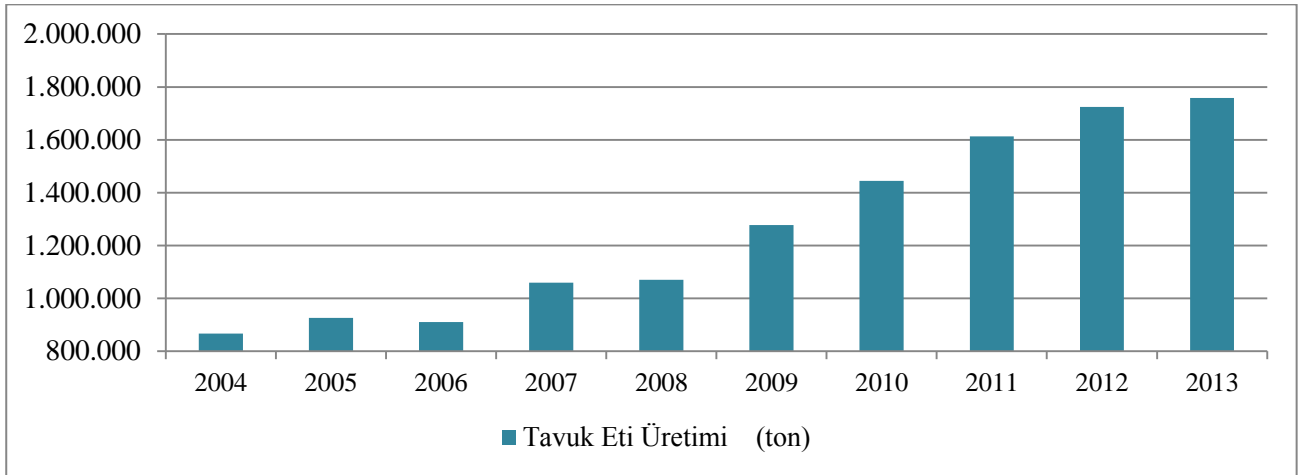
Türkiye'de yıllara göre kesilen tavuk sayısı ve tavuk eti üretim miktarı Tablo 17'de verilmiştir. Toplam kesilen tavuk sayısı 2004 yılında 505 milyon civarında iken 2005 yılında %5,2'lik bir artışla 532 milyon adete yaklaşmıştır. Kesilen tavuk sayısında yıllar itibarıyla genel olarak artış görülmektedir, ancak 2006 yılında bir önceki yıla göre %7,8'lik bir düşüş gerçekleşmiştir. Bu düşüşün sebebi; Ekim 2005 ve Aralık 2006 tarihleri arasında Türkiye'de kuş gribi vakalarının ortaya çıkması olmuştur. 2013 yılında kesilen tavuk sayısı 2004 yılına göre yaklaşık olarak 2 kat artarak, 1 milyar adedi

aşmıştır. Piliç eti üretiminde bir önceki yıla göre en büyük artış %19,4 ile 2009 yılında yaşanmıştır. Daha önceleri Brezilya'dan tavuk eti ihracatı yapan Irak'ın 2008 yılı ortalarından itibaren Türkiye'den ihracat yapmaya başlaması, 2009 yılındaki piliç eti üretimindeki artışın sebeplerinden en önemlisidir. İç piyasadaki kırmızı et üretim miktarındaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla oluşan iç talep nedeniyle de üretim artmaktadır. Toplam piliç eti üretimi 2004 yılında 867 bin ton iken 2013 yılında nüfus artışı ve eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak yaklaşık 2 kat artışla 1,76 milyon tona ulaşmıştır.

Tablo 17. Türkiye’de Yıllara Göre Tavuk Eti Üretimi

Yıllar	Kesilen Tavuk Sayısı (1000 adet)	Tavuk Eti Üretim (ton)
2004	505.413	866.862
2005	531.700	925.900
2006	490.394	910.226
2007	598.475	1.059.483
2008	604.322	1.069.696
2009	704.885	1.277.082
2010	843.898	1.444.059
2011	963.245	1.613.309
2012	1.047.783	1.723.919
2013	1.060.673	1.758.363

Kaynak: TÜİK (02.07.2014)

Kaynak: TÜİK (02.07.2014)

Şekil 12. Türkiye’de Tavuk Eti Üretimi

3.1.2. Tüketim

Türkiye’deki gelir artışının yanı sıra tüketicilerin pek çoğunda sağlıklı beslenme bilinci de gelişmiştir. Tavuk etinin az yağlı, protein değerinin yüksek, vitamin ve mineraller açısından zengin olması, hazırlanmasının kolaylığı, çok çeşitli yemeklerde kullanılabilmesi ve fiyatlarının kırmızı ete kıyasla çok daha uygun olması gibi nedenler tavuk eti tüketimini arttırmıştır. Türkiye’de kırmızı et üretiminin maliyet sorunları ve krizler nedeniyle gerilemesi sonucu ortaya çıkan hayvansal protein açığı

tavuk ve hindi eti üretiminin artışı ile dengelenmeye çalışılmıştır (Anonim, 2009).

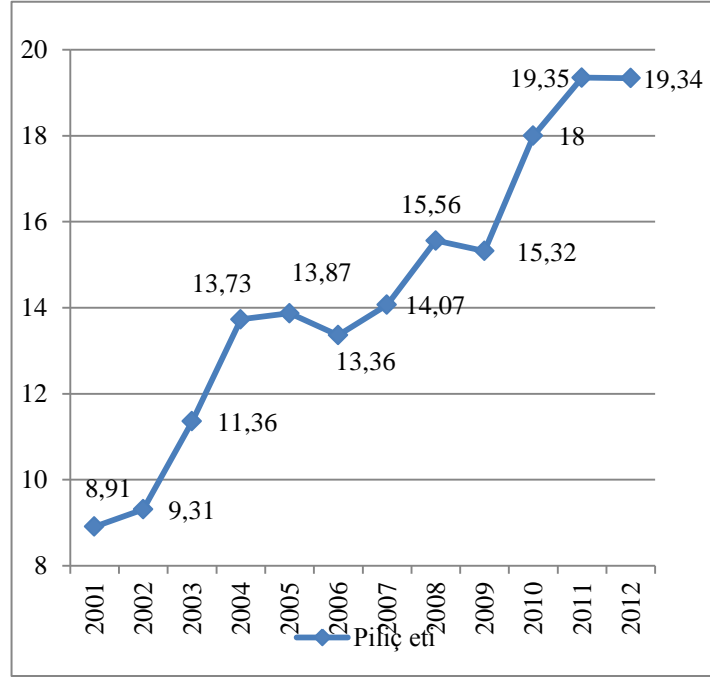
Kişi başına düşen tavuk eti tüketimi Tablo 18’de verilmiştir. Türkiye’de kişi başına düşen tavuk eti tüketimi 2001 yılında 8,91 kg iken 2012 yılında %117’lik bir artışla yaklaşık olarak 19 kg’a yükselmiştir. Bu da Türkiye’de tavuk eti tüketiminde son 10 yıllık periyotta yaklaşık 2 kat artış olduğunu göstermektedir.

Tablo 18. Türkiye’de Kişi Başına Tavuk Eti Tüketimi (kg/kişi)

Yıllar	Piliç eti
2001	8,91
2002	9,31
2003	11,36
2004	13,73
2005	13,87
2006	13,36
2007	14,07
2008	15,56
2009	15,32
2010	18,00
2011	19,35
2012	19,34

Kaynak: BESD-BİR (18.07.2014)

Kaynak: BESD-BİR (18.07.2014)

Şekil 13. Kişi Başına Tavuk Eti Tüketimi (kg/kişi)

3.1.3. Dış Ticaret

Türkiye’deki kümes hayvanı üreticileri 29 Mart 2009’dan itibaren AB’ye kanatlı eti ihraç etmek üzere izin almıştır. Bu önemli gelişmeyle, 2009 yılının ilk yarısından itibaren dış ticarete önemli gelişme göstermiştir. Ayrıca 2008 yılından itibaren Irak’a ihracat yapılmaya başlanması ve güçlü alt yapısıyla Türkiye’nin kanatlı et sektöründe giderek daha da güçleneceği düşünülmektedir.

Türkiye’nin kanatlı eti ihracatı tavuk eti ihracat ve ithalat değerleri yıllar itibariyle Tablo 19’da verilmiştir. İthalat miktarı 2009 yılında bir önceki yıla göre, %70’lik bir artış ile 1.081 tona yükselirken, takip eden yıllarda düşüş görülmüştür. 2010 yılında %51’lik bir düşüş ile 529 tona gerilemiştir. 2013 yılı ithalat miktarı ise 313 ton ile en düşük düzeye inmiştir. 2008 yılında 670 bin \$ olan ithalat

değeri 2009 yılında 2 kat artarak 1,3 milyon \$’a yükselmiştir. 2009 yılından sonra genel olarak düşüş görülmekte olup, 2013 yılı ithalat değeri 661 bin \$’dır.

Tavuk eti ihracat miktarı yıllar itibariyle artış göstermektedir. 2009 yılı ihracat miktarı 2008 yılına göre %67’lik bir artışla 78.600 tona ulaşmıştır. Bir önceki yıla göre en yüksek artış yaklaşık %93 ile 2011 yılında gerçekleşmiş olup, 189.257 tona ulaşmıştır. 2013 yılındaki ihracat miktarı ise 303.198 tondur. İhracat değeri 2008 yılında 59,3 milyon \$ iken 2009 yılında yaklaşık 118 milyon \$’a yükselmiştir. İhracatta bir önceki yıla göre en büyük artış 2011 yılında gerçekleşmiştir. 2013 yılında ise bir önceki yıla göre yaklaşık %14’lük bir artış görülmekte olup, ihracat değeri yaklaşık 547 milyon \$’dır.

Tablo 19. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Tavuk Eti Dış Ticareti (Sakatat hariç)

Yıllar	Tavuk Eti			
	İhracat (1000 kg)	İhracat (1000 \$)	İthalat (1000kg)	İthalat (1000 \$)
2008	46.988	59.300	635	670
2009	78.600	118.341	1.081	1.355
2010	98.091	160.811	529	1.228
2011	189.257	332.949	426	732
2012	256.097	481.360	369	823
2013	303.198	547.192	313	661

Kaynak: TÜİK (21.07.2014)

Türkiye'nin 2013 yılındaki ülkeler bazında tavuk eti ithalat ve ihracat değerleri Tablo 20'de verilmiştir. 2013 yılında yapılan 303 bin tonluk ihracatın yaklaşık %68'nin Irak'a yapıldığı görülmektedir. 2013 yılında 547 milyon \$'lık ihracatın yaklaşık %79' u Irak'a yapılmıştır. Tavuk eti ihracatı ülkeler bazında incelendiğinde ise; ihracatta Irak'ın en büyük

paya sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca Suriye, Tacikistan ve Gürcistan, ihracat yapılan önemli ülkelerdendir. 2013 yılında tavuk eti ithalatı yapılan en önemli ülke ihracatta olduğu gibi Irak'tır. 2013 yılında Irak'tan 247 ton tavuk eti ithalatı yapılmıştır. Diğer önemli ithalat ülkeleri Hong Kong ve Kırgızistan'dır.

Tablo 20. Ülkeler Bazında Tavuk Eti Dış Ticareti-2013 (Sakatat hariç)

Ülkeler	Tavuk Eti			
	İhracat (ton)	İhracat (1000 \$)	İthalat (ton)	İthalat (1000 \$)
Irak	204.921	432.098	248	563
Suriye	21.358	19.074	-	-
Tacikistan	14.360	8.210	-	-
Gürcistan	8.233	9.066	-	-
Kongo D.C.	7.380	9.070	-	-
Kongo	6.788	8.646	-	-
Azerbaycan	5.752	9.815	-	-
Angola	5.712	7.206	-	-
Bosna Hersek	2.945	2.422	-	-
Liberya	1.899	1.740	-	-
Hong Kong	-	-	52	40
Kırgızistan	-	-	13	56
Toplam	303.198	547.192	313	661

Kaynak: TÜİK (11.07.2014)

Türkiye'nin yıllar itibariyle tavuk eti ihracat değerleri Tablo 21'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde ilk sıralarda komşu ülkelerin yer aldığı görülmektedir. Irak ile yapılan tavuk eti ihracatı yıllar itibariyle incelendiğinde; bir

önceki yıla göre en büyük artışın 2009 yılında gerçekleştiği görülmektedir. 2008 yılında gerçekleşen tavuk eti ihracatı 9 bin ton civarında iken 2009 yılında 5 kat artarak 50 bin tona yaklaşmıştır. Irak ile yapılan tavuk eti

ihracatında bir önceki yıla göre; 2010 yılında %22, 2011 yılında %92, 2012 yılında %27 ve 2013 yılında ise %29 civarında artış gerçekleşmiştir. 2008 yılına göre 2013 yılında 22 kat civarında bir artış gerçekleşmiş olup, 205 bin ton tavuk eti ihracatı yapılmıştır. Tavuk eti ihracatında, yıllar itibariyle artışlarda en büyük etkiye sahip olan Irak'ın Türkiye'yi tercih etmesinde çeşitli sebepler bulunmaktadır. Daha önceleri Brezilya ve

Amerika'dan ürün alan Irak; Brezilya'dan gelen ürünlerin kesintiye uğraması nedeniyle 2008 yılının ortasından itibaren Türkiye'den ithalat yapmaya başlamıştır. Türkiye'den ihraç edilen piliç fiyatları yüksek olmasına rağmen Irak, kalite ve lezzet üstünlüğü nedeniyle Türkiye'yi tercih etmektedir. Ayrıca öncelikli olma sebepleri arasında; coğrafi yakınlık, kolay tedarik ve Müslüman ülke olmak da bulunmaktadır (BESD-BİR).

Tablo 21. Yıllar İtibariyle Tavuk Eti İhracatı (Sakatat hariç, ton)

Ülkeler	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Irak	9.095	49.691	60.530	116.005	158.824	204.921
Tacikistan	8.290	9.750	8.858	11.709	13.094	14.360
Suriye	178	171	113	647	705	21.358
Gürcistan	1.494	276	328	2.717	4.670	8.233
Kongo D.C	815	54	1.716	4.325	5.026	7.380
Kongo	107	1.983	2.895	6.335	12.499	6.788
Azerbaycan	7.852	4.118	5.789	7.219	6.087	5.752
Angola	2.476	593	716	2.022	4.280	5.712
Bosna-Hersek	4.135	2.754	1.723	3.719	3.375	2.945
Liberya	674	711	617	2.736	2.442	1.899
Vietnam	7.977	3.447	2.840	788	574	52
Özbekistan	1.092	981	896	2.027	2.701	182
Diğer	2.803	4.071	11.070	29.008	41.820	23.616
Toplam	46.988	78.600	98.091	189.257	256.097	303.198

Kaynak: TÜİK (08.07.2014)

3.1.4. Fiyat

Türkiye'de yıllara göre çiftçi eline geçen tavuk eti fiyatları Tablo 22'de verilmiştir. 2008 yılında et tavuğu için çiftçi eline geçen fiyat 6,72 TL iken 2012 yılında %97 artışla

13,24 TL' ye yükselmiştir. 2013 yılında ise bir önceki yıla göre %7,9 düşüş göstererek 12,20 TL'ye düşmüştür.

Tablo 22. Türkiye'de Yıllara Göre Çiftçi Eline Geçen Fiyatlar

Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Et Tavuğu (TL/baş)	6,72	8,13	11,02	12,86	13,24	12,20

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

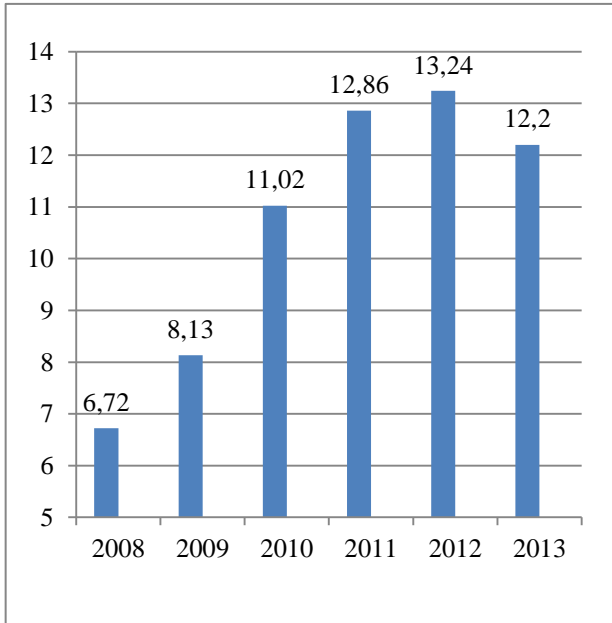
Tablo 23’de Türkiye’de yıllara göre tavuk eti tüketici fiyatları verilmiştir. 2009 yılında kg fiyatı 5,48 TL olan tavuk eti fiyatı, %5,6’lık bir artışla 2010 yılında 5,79 TL olmuştur. 2011 yılında bir önceki yıla göre %52,7’lik bir artış

gerçekleşmiş olup, 8,84 TL’ye yükselmiştir. 2012 yılında bir önceki yıla göre %25’lik bir fiyat düşüşü ile 6,62 TL’ye gerilemiştir. 2013 yılında 2009 yılına göre %24,3’lük bir artış ile 6,81 TL’ye yükselmiştir.

Tablo 23. Türkiye’de Yıllara Göre Tavuk Eti Tüketici Fiyatları

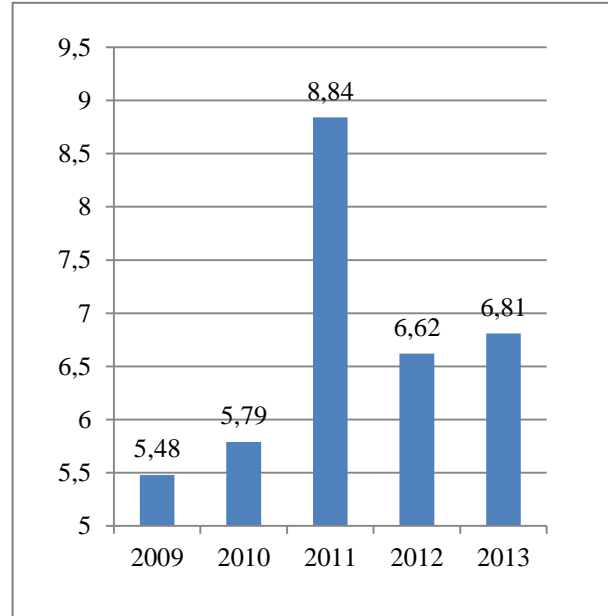
Yıllar	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Tavuk Eti Fiyatı (TL/kg)	4,40	5,48	5,79	8,84	6,62	6,81

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

Şekil 14. Çiftçinin Eline Geçen Fiyatlar (TL/baş)

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

Şekil 15. Tüketici Fiyatları (TL/kg)

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

3.3. YUMURTA TAVUKÇULUĞU

3.3.1 Üretim

TÜİK verilerine göre tavuk yumurtası sayısı Tablo 24’de verilmiştir. Üretilen yumurta sayısının en düşük 2001 yılında olduğu görülmüştür. 2001 yılında yumurta sayısı bir önceki yıla göre %21,7 oranında düşüş göstererek yaklaşık olarak 10 milyar adete düşmüştür. Toplam tavuk yumurtası sayısı

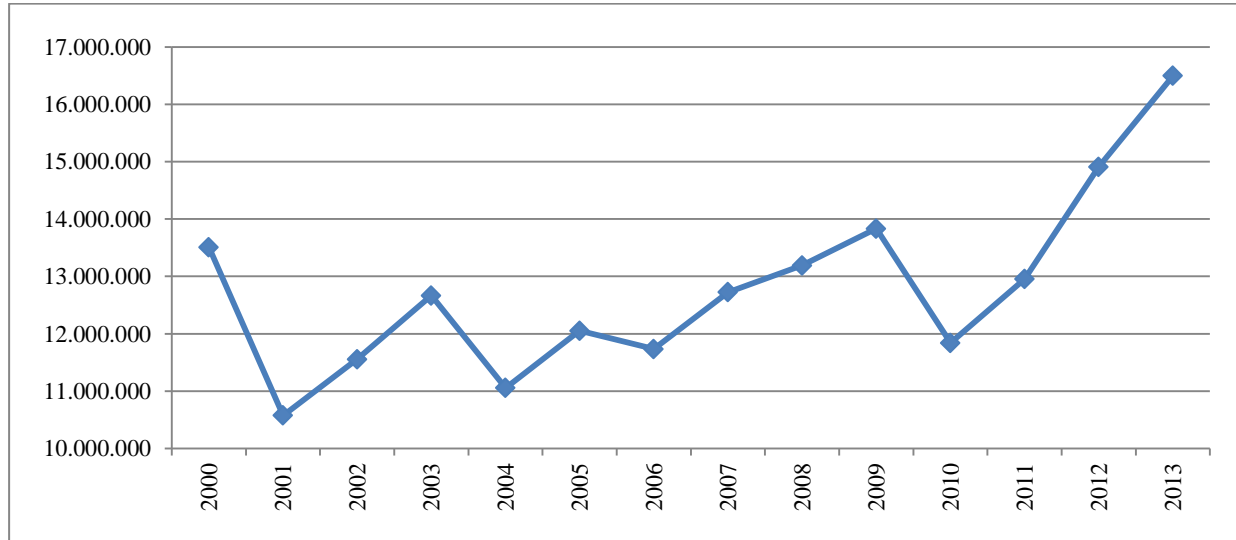
2013 yılında 2001 yılına göre %56’lık bir artışla 16 milyar adete ulaşmıştır. Tablo da görüldüğü gibi tavuk yumurtası sayısı dalgalı bir seyir gösterse de son yıllarda artış gözlenmiştir. Kişi başına yumurta üretimi ise; 2006 yılında 114 adet iken 2007 yılında %30,7’lik bir artışla 149 adete ulaşmıştır.

Tablo 24. Türkiye’de Üretilen Tavuk Yumurtası Sayısı

Yıllar	Yumurta sayısı (bin adet)
2000	13.508.586
2001	10.575.046
2002	11.554.910
2003	12.666.782
2004	11.055.557
2005	12.052.455
2006	11.733.572
2007	12.724.959
2008	13.190.696
2009	13.832.726
2010	11.840.396
2011	12.954.686
2012	14.910.774
2013	16.496.751

Kaynak: TÜİK (16.06.2014)

Not: 2010 yılından itibaren yumurta miktarına köy tavukçuluğu dahil değildir.

Kaynak: TÜİK (16.06.2014)

Şekil 16- Türkiye Yumurta Üretimi (sayı, bin adet)

3.3.2. Tüketim

Protein açısından zengin oluşunun yanı sıra yumurta, A, D, E ve B grubu vitaminler gibi birçok vitamini içermesi sebebiyle çok değerli bir besindir. Yumurta, ucuz bir protein kaynağı

olması, kolay ulaşılabilir olması ve çabuk hazırlanması gibi birçok avantajına rağmen, Türkiye’de dünya ortalamasının altında tüketilmektedir. Türkiye’de kişi başına

yumurta ve yumurta ürünleri tüketimi Tablo yumurta tüketimi 180, 2012 yılında 177 ve 25'de verilmiştir. 2011 yılında kişi başına 2013 yılında 180 adettir.

Tablo 25. Türkiye’de Yumurta ve Yumurta Ürünleri Tüketimi (adet/kişi/yıl)

Yıllar	Yumurta	Yumurta Ürünleri	Toplam
2011*	175	5	180
2012	177	5	182
2013	180	5	185

Kaynak: Tepge Hesaplamaları

*Yum-Bir (15.08.2014)

3.3.3.Dış Ticaret

Türkiye’nin yıllar itibariyle tavuk yumurtası ithalat değerleri Tablo 26’de verilmiştir. 2008 yılında kuluçkalık-damızlık yumurta ithalat tutarı 3 milyon 855 bin \$ iken 2013 yılında yaklaşık olarak 4 kat artarak 16,4 milyon \$’a ulaşmıştır. 2008 yılında diğer tavuk yumurtaları ithalat tutarı 34 bin \$ dolar iken 5 kat civarında bir artışla 2013 yılında 179 bin \$’a yükselmiştir. Türkiye kuluçkalık ve

damızlık olmayan tavuk yumurtası ihracatında önemli bir paya sahip olmasına karşın, damızlık materyal genelde AB ülkelerinden temin edilmektedir. 2013 yılındaki yumurta ithalatı bu sebepten artmıştır. 2013 yılı kuluçkalık-damızlık yumurta ithalatının büyük çoğunluğu İngiltere’den yapılmış olup, ithalat değeri 11 milyon dolar civarındadır.

Tablo 26. Türkiye’nin Yıllar İtibariyle Tavuk Yumurtası İthalatı

Yıllar	Tavuk Yumurtası (bin \$)		
	Kuluçkalık / Damızlık	Diğerleri	Toplam
2008	3.855	34	3.892
2009	4.296	103	4.399
2010	5.192	-	5.192
2011	9.123	180	9.303
2012	7.019	114	7.133
2013	16.470	179	16.649

Kaynak: TÜİK (15.08.2014)

Türkiye’nin yıllar itibariyle tavuk yumurtası ihracat değerleri Tablo 27’de verilmiştir. 2008 yılında kuluçkalık-damızlık yumurta ihracatı 11,3 milyon \$ iken 2009 yılında %27’lik bir artışla 14,4 milyon \$ olmuştur. Bir önceki yıla göre 2010 yılında %34,8’lik bir düşüş gerçekleşse de, 2011 yılında bir önceki yıla göre kuluçkalık-damızlık yumurta ihracatı %90,5’lik artışla 18 milyon dolara

yaklaşmıştır. 2013 yılındaki ihracat değeri ise 28 milyon \$ civarında olup, 2008 yılına göre %149,8 artış gerçekleşmiştir. Kuluçkalık yumurta ihracatı 2013 yılında yaklaşık 22 milyon \$ olup, 2008 yılına göre %152,6’lık bir artış görülmüştür. Tabloda yer alan diğer tavuk yumurtaları (kuluçkalık olmayan-damızlık olmayan) ihracatı yıllar itibariyle önemli bir artış göstermiştir. 2008 yılında 98,9 milyon \$

civarında ihracat gerçekleştirilmiştir. 2010 yılında 142,7 milyon \$ olan ihracatı bir önceki yıla göre %41,6'lık bir artış göstermiştir. 2011 yılında gerçekleşen diğer tavuk yumurtaları ihracatı ise bir önceki yıla göre %81,2'lik bir

artışla 258,6 milyon \$'a yaklaşmıştır. 2013 yılında ise 2008 yılına göre 3,5 kat civarında bir artış göstererek 355,7 milyon \$'a yaklaşmıştır.

Tablo 27. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Tavuk Yumurtası İhracatı

Yıllar	Tavuk Yumurtası (bin \$)		
	Kuluçkalık Damızlık	Damızlık Olmayan Kuluçkalık	Diğerleri
2008	11.319	8.732	98.906
2009	14.417	11.395	100.800
2010	9.398	4.033	142.735
2011	17.905	7.324	258.591
2012	20.087	9.038	316.932
2013	28.277	22.057	355.699

Kaynak: TÜİK (15.08.2014)

Türkiye'nin 2013 yılı itibariyle ülkeler bazında tavuk yumurtası ithalat değerleri Tablo 28'de verilmiştir. 2013 yılında yapılan 16,5 milyon \$ civarında ki kuluçkalık-damızlık yumurta ithalatının yaklaşık %67'sinin İngiltere'den, %19,8'inin Brezilya'dan ve %11,5'inin ise

Almanya'dan gerçekleştirildiği görülmektedir. Ülkeler bazında incelendiğinde diğer (kuluçkalık ve damızlık olmayan) tavuk yumurtası ithalatının 179 bin \$ olduğu ve bu tutarın tamamının Irak'tan elde edildiği görülmektedir.

Tablo 28. Ülkeler Bazında Tavuk Yumurtası İthalatı (2013)

Ülkeler	Tavuk Yumurtası (bin \$)		
	Kuluçkalık / Damızlık	Diğerleri (taze)	Toplam
İngiltere	11.065	-	11.065
Brezilya	3.265	-	3.265
Almanya	1.895	-	1.895
ABD	245	-	245
Irak	-	179	179
Toplam	16.470	179	16.649

Kaynak: TÜİK (15.08.2014)

Türkiye'nin 2013 yılındaki ülkeler bazında tavuk yumurtası ihracat değerleri Tablo 29'da verilmiştir. 2013 yılında yapılan 28 milyon dolarlık kuluçkalık-damızlık yumurta ihracatının yaklaşık %87'si, kuluçkalık (damızlık olmayan) yumurta ihracatının %29'u ve 356 milyon dolar civarında olan diğer (taze)

yumurta ihracatının en büyük kısmı %92,5'lik oranla Irak'a yapılmıştır. Bu da Türkiye'nin tavuk yumurtası ihracatında; en önemli ülkenin Irak olduğunu göstermektedir. Ülkeler bazında incelendiğinde Suriye, Gürcistan, Azerbaycan ve Özbekistan'a da ihracat yapıldığı görülmektedir. 2013 yılında

kuluçkalık (damızlık olmayan) yumurta ihracatının %36,2'si Azerbaycan'a ve %18'i Özbekistan'a yapılmaktadır. Diğer ihracat yapılan ülkeler ise, %2,9'luk oranla İsrail ve % 2,2'lik oranla Suriye'dir. Sofralık yumurta olarak da adlandırılan diğer (taze) yumurtaların Türkiye ihracatında önemli bir yeri vardır ve önemi giderek artmaktadır.

Tablo 29. Ülkeler Bazında Tavuk Yumurtası İhracatı (2013)

Ülkeler	Tavuk Yumurtası (bin \$)		
	Kuluçkalık Damızlık	Damızlık Olmayan Kuluçkalık	Diğerleri (taze)
Irak	24.587	6.422	329.134
İsrail	-	-	10.275
Suriye	2.432	1.362	7.815
S. Arabistan	-	1.168	1.524
Gürcistan	411	544	1.378
Azerbaycan	830	7.987	596
Özbekistan	17	3.980	-
Toplam	28.277	22.057	355.699

Kaynak: TÜİK (15.08.2014)

3.3.4. Fiyat

Türkiye'de yıllara göre aylık yumurta fiyatları Tablo 30'da verilmiştir. 2010 yılı başında 0,14 TL olan yumurta adet fiyatı, aralık ayında yaklaşık 0,13 TL olmuştur. 2010 yılı ortalama yumurta fiyatı ise 0,13 TL civarındadır. 2011 yılı ocak ayında 0,12 TL olan yumurta fiyatı ekim ayında %88'lik bir artışla 0,23 TL'ye yaklaşmıştır. 2011 ortalama yumurta fiyatı bir önceki yıla göre %23,4'lük bir artışla 0,16 TL olmuştur. 2012 yılı başlangıcında 0,20 TL olan yumurta fiyatı, 2012 yılında ortalama 0,19 TL ile sonlandırmıştır. 2013 yılı ocak ayında 0,19 civarında olan yumurta fiyatı aralık ayında 0,24 TL'ye ulaşmış olup; 2013 yılı ortalama yumurta fiyatı 0,19 TL civarındadır. 2013 yılı ortalama yumurta fiyatı bir önceki yıla göre değişiklik göstermemiştir.

Türkiye'de yıllara göre çiftçi eline geçen yumurta tavuğu ve yumurta fiyatları Tablo 31'de verilmiştir. 2008 yılında bir yumurta

tavuğu fiyatı 8,2 TL civarında iken 2013 yılında 12,3 TL'dir. 2008-2013 yılları arasında %50'lik bir artış yaşanmıştır. 2013 yılında 12,3 TL olan yumurta tavuğu fiyatı bir önceki yıla göre %6 artmıştır. 2008 yılında 0,19 TL olan bir adet yumurta fiyatı 2013 yılında %21'lik bir artış göstererek 0,2 TL'ye ulaşmıştır. 2013 yılında bir önceki yıla göre yumurta fiyatında %17,8'lik bir düşüş olmuştur.

Türkiye'de yumurta tüketici fiyatları Tablo 32'de verilmiştir. Bir adet yumurta fiyatı 2009 yılında 0,23 TL iken, %8,7'lik bir düşüşle 2010 yılında 0,21 TL'ye gerilemiştir. 2011 yılında bir önceki yıla göre %19'luk bir artış olmuştur. 2013 yılında ise yumurta tüketici fiyatı bir önceki yıla göre %3,4'lük bir artışla 0,3 TL'ye ulaşmıştır. 2008 yılına göre 2013 yılında yumurta tüketici fiyatı yaklaşık %30 artmıştır.

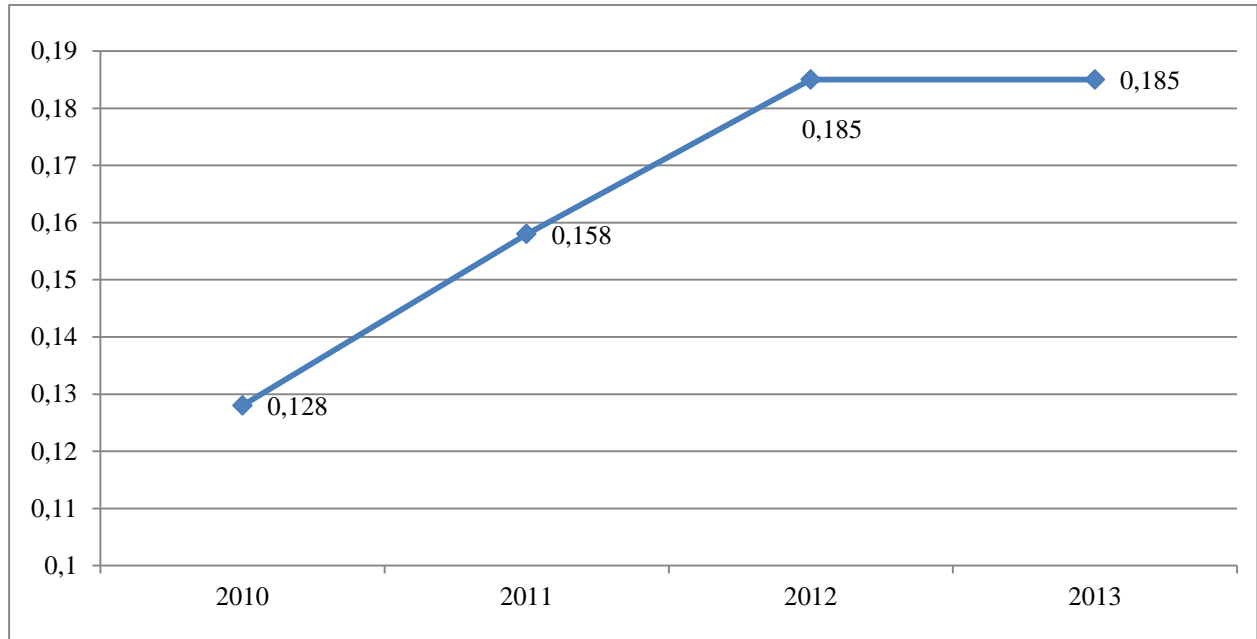

Tablo 30. Yıllara Göre Aylık Yumurta Fiyatları (adet/TL)

	2010	2011	2012	2013
Ocak	0,140	0,120	0,205	0,185
Şubat	0,152	0,143	0,210	0,160
Mart	0,143	0,146	0,220	0,160
Nisan	0,128	0,125	0,204	0,155
Mayıs	0,113	0,125	0,145	0,135
Haziran	0,111	0,135	0,146	0,158
Temmuz	0,119	0,138	0,146	0,148
Ağustos	0,115	0,156	0,151	0,196
Eylül	0,121	0,189	0,220	0,215
Ekim	0,140	0,226	0,194	0,235
Kasım	0,130	0,200	0,190	0,233
Aralık	0,126	0,195	0,190	0,242
Ortalama	0,128	0,158	0,185	0,185

Kaynak: Yum-Bir (25.08.2014)

Not: Fiyatlarda en büyük beyaz yumurta toptan fiyatları esas alınmıştır. Kahverengi fiyatları 0,010 TL daha yüksek seyretmektedir.

Kaynak: Yum-Bir (25.08.2014)

Şekil 17. Türkiye’de Ortalama Yumurta Fiyatları (adet)

Tablo 31. Çiftçinin Eline Geçen Yumurta ve Yumurta Tavuğu Fiyatları

Ürün	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Yumurta Tavuğu (TL/baş)	8,18	9,13	9,97	10,23	11,59	12,28
Yumurta (TL/adet)	0,19	0,21	0,20	0,27	0,28	0,23

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

Tablo 32. Türkiye’de Yumurta Tüketici Fiyatları (TL/adet)

Ürün	2009	2010	2011	2012	2013
Yumurta Fiyatı (TL/adet)	0,23	0,21	0,25	0,29	0,30

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

3.4. HİNDİCİLİK

3.4.1. Üretim

Türkiye’de hindi yetiştiriciliği entansif anlamda ilk kez 1960’lı yıllarda şimdiki adı Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) olan Devlet Üretim Çiftlikleri (DÜÇ) bünyesinde ve üniversitelerin araştırma çiftliklerinde başlamıştır. Türkiye’de hindi eti üretiminde özel sektöre ait ilk hindi eti entegre tesisi 1995 yılında Bolu’da kurulmuştur. Türkiye’de hindi yetiştiriciliği, tavuk yetiştiriciliği nedeniyle önceden elde edilen bilgi birikimi ve hazır barınak avantajıyla hızlı gelişmiştir. Dolayısıyla entansif hindi yetiştiriciliği, ilk olarak tavukçuluğun da yoğun olarak yapıldığı bölgelerde faaliyete geçirilmiştir. Üretim tam dikey entegrasyon şeklinde olup, sözleşmeli yetiştiricilik

modeliyle süregelmiştir (Koyubence ve Konca, 2010).

Türkiye’de yıllara göre hindi eti üretim miktarı Tablo 33’de verilmiştir. Hindi eti üretimi 2005 yılında yaklaşık 43 bin ton iken 2006 yılında kuş gribinin etkisiyle %60 ‘lık bir azalış göstererek 17 bin tona düşmüştür. 2007 yılında bir önceki yıla göre %84.4 ‘lük bir artışla yaklaşık 31 bin ton olmuştur. Kesilen hindi sayısı 2005 yılına göre %60’lık bir azalış göstererek 2006 yılında 1,7 milyon adete düşmüştür. 2007 yılında kesilen hindi sayısı ise bir önceki yıla göre %107’lik artışla 3,6 milyon adete ulaşmıştır. 2013 yılında kesilen toplam hindi sayısı yaklaşık 4,6 milyon adet civarındadır.

Tablo 33. Türkiye’de Yıllara Göre Hindi Eti Üretimi

Yıllar	Kesilen Hindi Sayısı (bin adet)	Hindi Eti Üretimi (ton)
2004	4.182	37.623
2005	4.417	42.709
2006	1.747	17.062
2007	3.620	31.467
2008	3.454	35.451
2009	2,982	30.242
2010	-	-
2011	-	-
2012	4.764	41.931
2013	4.574	39.627

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

3.4.2. Tüketim

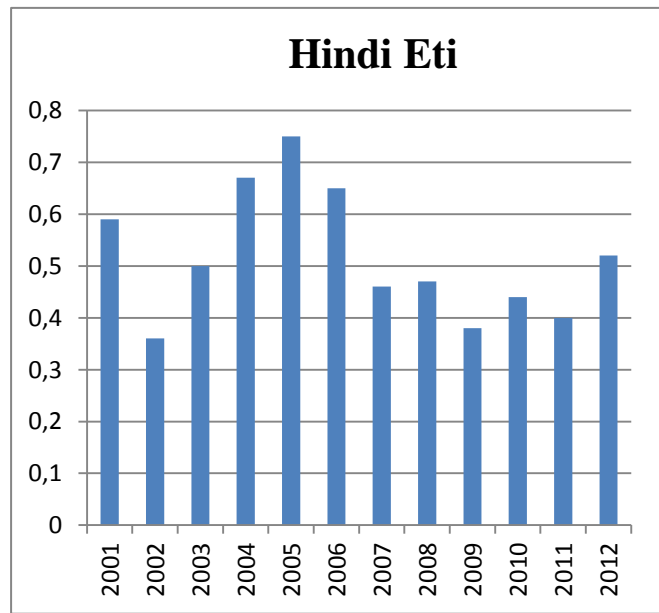
Türkiye’de, et ve et ürünlerinin üretim ve tüketimindeki açıkların kapatılması için hindi eti önemli bir alternatiftir. Hindi eti gelişmiş ülkelerde, düşük kolesterol ve bol protein içermesi, kırmızı et lezzetinde olması ve fiyatının da kırmızı etten düşük olması nedenleriyle tüketimde tercih edilmektedir. Ancak Türkiye hindi etinde de, üretim ve tüketim açısından gelişmiş ülkeler seviyesinde değildir. Kişi başına hindi eti tüketimi gelişmiş

ülkelerde 8-10 kg kadar iken Türkiye’de 500 gramdır (Tan ve Dellal, 2002). Kişi başına düşen hindi eti tüketimi en yüksek seviyesine 2005 yılında ulaşmış olup, bu rakam 0,75 kg’dır. 2012 yılında kişi başına düşen hindi eti tüketimi bir önceki yıla göre %30 artmıştır ve 0,52 kg’a ulaşmıştır. Yıllar itibariyle incelendiğinde kişi başına hindi eti tüketiminin dalgalı seyrettiği görülmektedir.

Tablo 34. Türkiye’de Kişi Başına Hindi Eti Tüketimi (kg)

Yıllar	Hindi Eti
2001	0,59
2002	0,36
2003	0,50
2004	0,67
2005	0,75
2006	0,65
2007	0,46
2008	0,47
2009	0,38
2010	0,44
2011	0,40
2012	0,52

Kaynak: BESD-BİR -(18.07.2014)

Şekil 18. Türkiye’de Kişi Başına Hindi Eti Tüketimi (kg)

Kaynak: BESD-BİR -(18.07.2014)

3.4.3. Dış Ticaret

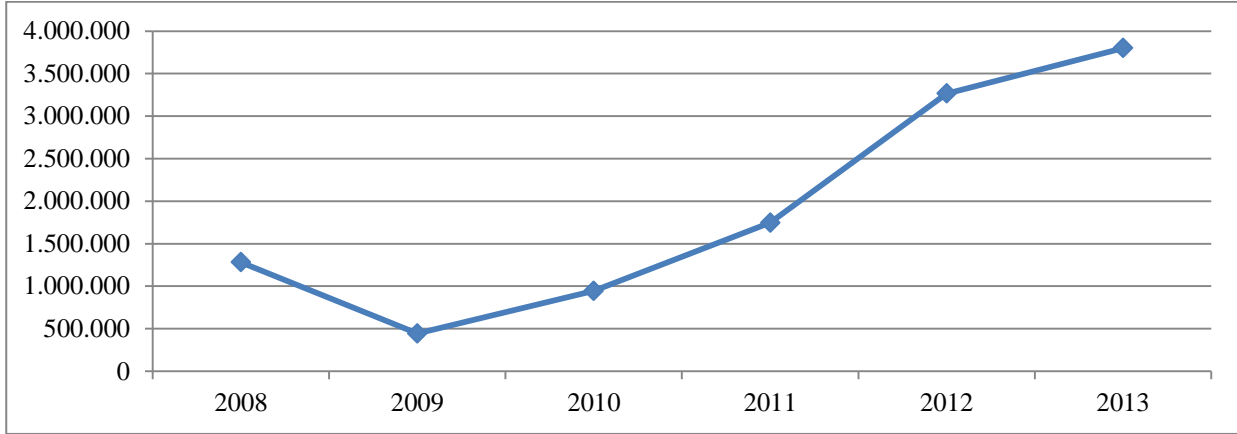
Türkiye’nin hindi eti dış ticaret değerleri Tablo 35’de verilmiştir. Hindi eti ihracat miktarımız 2008 yılında 1.282 ton civarında iken, 2009 yılında yaklaşık 444 tona düşmüştür. Yıllar itibariyle 2010 yılı ve sonrasında sürekli bir artış gözlemlenmiştir. 2011 yılında ihracat miktarı %85’lik bir artış ile 1.746 tona yükselmiştir. 2012 yılında %87 ile en yüksek artış yaşanmış olup, ihracat 3.266 tona

ulaşmıştır. 2010 yılında hindi eti ihracat tutarı yaklaşık 1 milyon dolar iken, 2011 yılında yaklaşık %320’lik bir artışla 4 milyon 208 bin dolara ulaşmıştır. 2012 yılında ise yaklaşık %88’lik bir artış ile ihracat tutarı 8 milyona civarındadır. 2008 yılına göre 2013 yılında %545’lik bir artışla ihracat tutarı 10 milyon 152 bin dolara ulaşmıştır.

Tablo 35. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Hindi Eti Dış Ticareti (sakatat hariç)

Yıllar	İhracat (kg)	İhracat (\$)
2008	1.281.721	1.573.488
2009	444.366	1.077.824
2010	943.900	1.000.192
2011	1.745.804	4.208.126
2012	3.265.678	7.926.124
2013	3.800.855	10.151.564

Kaynak: TÜİK (22.07.2014)

Şekil 19. Türkiye'nin Yıllar İtibariyle Hindi Eti İhracatı (kg)

Kaynak: TÜİK (22.07.2014)

Türkiye'nin 2013 yılındaki ülkeler bazında hindi eti ithalat ve ihracat değerleri Tablo 36'da verilmiştir. 2013 yılında gerçekleşen 3 bin 801 ton hindi eti ihracatının %19,6'sı Rusya Federasyonu'na, %12,8'i Irak'a, %7,4'ü Birleşik Arap Emirlikleri'ne ve %7,8'i ise Tacikistan'a yapılmıştır. 2013 yılı hindi eti ihracat tutarı 10 milyon 152 bin dolardır. Bu

ihracat tutarının %27,6'sı Rusya Federasyonu, %13,1'i Irak ve %10,5'i Birleşik Arap Emirlikleri tarafından karşılanmaktadır. Ülkeler bazında incelendiğinde ise Benin, Kuveyt, Gabon ve Ekvator Ginesi gibi ülkelerin hindi eti ihracatında payları bulunmaktadır. Türkiye'nin 2013 yılında hindi eti ithalatı yoktur.

Tablo 36. Ülkeler Bazında Hindi Eti Dış Ticareti-2013 (sakatat hariç)

Ülkeler	Hindi Eti			
	İhracat (ton)	İhracat (bin \$)	İthalat (ton)	İthalat (bin \$)
Rusya	747	2.807	-	-
Irak	488	1.332	-	-
BAE	281	1.069	-	-
Azerbaycan	245	866	-	-
Tacikistan	296	744	-	-
Benin	429	725	-	-
Kuveyt	155	631	-	-
Gabon	152	296	-	-
Ekvator Ginesi	154	267	-	-
Kango D.C.	179	184	-	-
Toplam	3.801	10.152	-	-

Kaynak: TÜİK (22.07.2014)

3.4.4. Fiyat

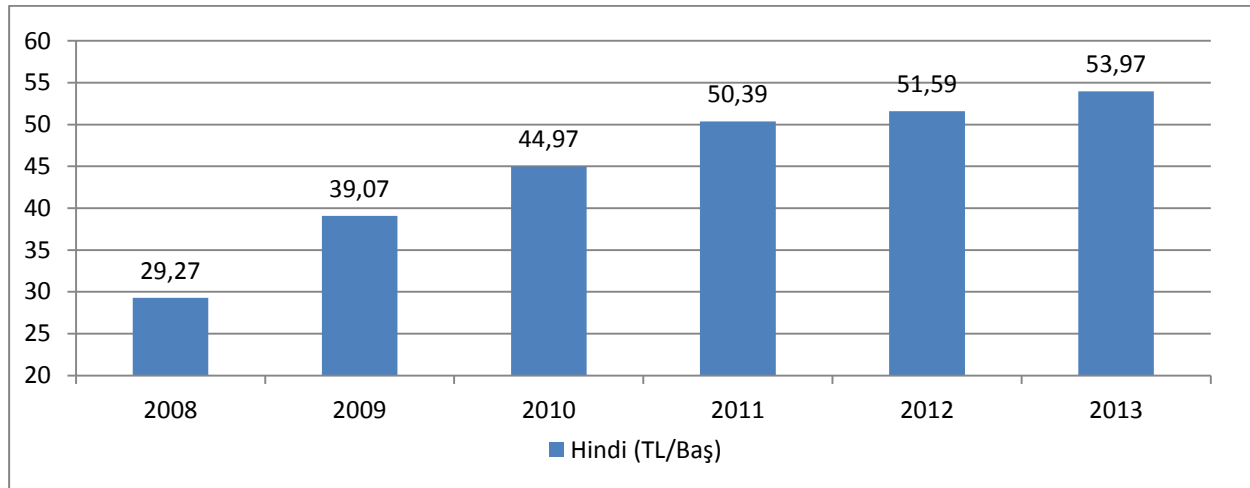
Tablo 37’de görüldüğü üzere hindi fiyatlarında yıllar itibariyle sürekli artış olduğu görülmektedir. Bu artışın sebepleri; yem ve yem hammadde fiyatlarında ki artışın yanı sıra döviz kurunda ki artışla birlikte girdi

maliyetlerinin artmasıdır. 2008 yılında 8,2 TL civarında olan hindi fiyatı %84’lük bir artışla yaklaşık olarak 53,9 TL’ye yükselmiştir. 2013 yılında bir önceki yıla göre %4,6’lık bir artış olmuştur.

Tablo 37. Türkiye’de Çiftçinin Eline Geçen Hindi Eti Fiyatları

Ürün	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hindi (TL/baş)	29,27	39,07	44,97	50,39	51,59	53,97

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

Şekil 20. Türkiye’de Çiftçinin Eline Geçen Hindi Fiyatları (TL/baş)

Kaynak: TÜİK (27.06.2014)

Kaynaklar

Anonim 2013a, www.tarim.gov.tr/BUGEM

Anonim 2013b, T.C. Ekonomi Bakanlığı Kanatlı Et Sektörü Raporu

Anonim 2014a, (www.wikipedia.org)

Anonim 2010, Samsun İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Kanatlı Eti Sektörü Raporu

Anonim 2014b, Kanatlı Hayvancılık Sektör Raporu (www.fka.org.tr)

Anonim 2009, Samsun İl Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Kanatlı Eti Sektörü Raporu

Koyubence, N., Konca, Y., Türkiye ve Avrupa Birliğinde Hindi Eti Üretimi , Tüketimi ve Politikaları, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi,2010, 47(2):201-209, İzmir

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), www.tuik.gov.tr

Food And Agriculture Organization Of The United Nations (FAO), www.fao.org

U.S. Department of Agriculture (USDA), www.usda.gov

Food And Agriculture Policy Research İnstitutue (FAPRI), www.fapri.org

Yumurta Üreticileri Merkez Birliği (Yum-Bir), www.yum-bir.org

Beyaz Et Sanayiciler ve Damızlıkçuları Birliği (BESD-BİR), www.besd-bir.org

Anonim 2014c, <http://www.ciftlikdergisi.com.tr/?p=5414>

Yıldırım T., İstanbul Ticaret Odası Hindi Sektörü Profil Araştırması, 2004, İstanbul

Tan S., Dellal İ., Kırmızı Et Üretim ve Tüketim Açığını Kapatmak İçin Alternatif Bir Yaklaşım: Hindi Üretimi ve Sözleşmeli Yetiştiricilik Modeli, 2002, Ankara